OECD Verileriyle Türkiye Ekonomisinin Finansal Haritası: Tasarruf, Yatırım, Borçluluk ve Sermaye Akımları

Hanehalkı bütçeleri ve KOBİ finansmanı üzerine mikro temelli bir inceleme

Koray Öner

Eylül 2026

Öz

Türkiye'de tasarruf yetersizliği ve finansmana erişim çoğu zaman ülke toplamları üzerinden tartışılmaktadır. Oysa tasarrufu oluşturan kesim ile yatırım için finansmana ihtiyaç duyan kesimin aynı ekonomik birimlerden oluşmaması, toplulaştırılmış göstergelerin açıklama gücünü sınırlar. Bu çalışma, OECD'nin KOBİ finansmanı verilerini TÜİK'in hanehalkı bütçesi ve kurumsal sektör hesaplarıyla, TCMB'nin finansal hesaplar ve ödemeler dengesi istatistikleriyle birlikte incelemektedir. Ana referans yılı 2024'tür. Yöntem; yayımlanmış grup istatistiklerinin karşılaştırılması, kredi stoklarının fiyat düzeyinden arındırılması ve sabit tüketim sepetine dayalı koşullu bir harcama hesabından oluşmaktadır. Düşük ve yüksek gelirli hane gruplarında gıda ile konut-kira harcamalarının toplam payı arasında 28,7 yüzde puan fark bulunmaktadır. Bu iki gruptaki fiyatların birlikte yüzde 10 arttığı varsayımında, mevcut sepetin maliyetindeki artış düşük gelir grubunda yüzde 6,36, yüksek gelir grubunda yüzde 3,49 olmaktadır. KOBİ kredi stoku ise 2024'te nominal olarak yüzde 33,62 büyürken, yıl sonu TÜFE'siyle düzeltildiğinde yüzde 7,45 azalmaktadır. Bulgular, tasarruf kapasitesi ile yatırım finansmanı arasındaki ilişkinin gelir dağılımı, likidite ve firma ölçeği üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Dış finansman hesapları bu ilişkiye ek bir kısıt getirir: ulusal ölçekte net kaynak girişi, kaynakların işletmelere hangi koşullarda ulaştığını tek başına açıklamaz.

Anahtar kelimeler: hanehalkı tasarrufu; KOBİ finansmanı; gelir grupları; reel kredi; ödemeler dengesi; Türkiye. JEL: D14, D22, E21, F32, G21.

Abstract

Debates on saving and access to finance in Türkiye often rely on aggregate indicators, although the agents generating saving need not be those requiring investment finance. This paper combines OECD SME financing data with TurkStat household expenditure and institutional sector accounts, and CBRT financial accounts and balance of payments statistics. The main reference year is 2024. The analysis uses published group statistics, price-adjusted credit stocks and a conditional fixed-basket expenditure calculation. Food and housing account for a combined expenditure share that is 28.7 percentage points higher in the lowest income quintile than in the highest. An assumed 10 percent price increase in both categories raises the cost of the existing basket by 6.36 percent in the lowest quintile and 3.49 percent in the highest. Meanwhile, outstanding SME loans increase by 33.62 percent in nominal terms but decline by 7.45 percent when adjusted for year-end consumer price inflation. These findings distinguish the capacity to save from the availability of investment finance and identify household expenditure composition, liquidity and firm size as relevant dimensions. External accounts provide the aggregate financing constraint; they do not establish which firms ultimately receive the funds. The evidence is descriptive and does not identify causal effects at the household or firm level.

Keywords: household saving; SME finance; income groups; real credit; balance of payments; Türkiye.

1. Giriş

Bir ekonominin ne kadar tasarruf ettiği ile bir hanenin tasarruf edebilmesi birbirinden farklı sorulardır. Ulusal tasarruf; şirketlerin dağıtılmayan gelirlerini, kamunun gelir-harcama dengesini ve hanehalkının tüketmediği geliri birlikte içerir. Buna karşılık ay sonunda likit birikim oluşturabilmek, hanenin gelirinin düzeyine ve sürekliliğine, borç ödemelerine ve harcamalarını erteleme imkânına bağlıdır. Benzer bir ayrım işletme finansmanında da geçerlidir. Banka kredilerinin toplamı büyürken küçük bir işletmenin satın alabileceği girdi miktarı azalabilir. Finansal büyüklüklerin nominal olarak hızla değiştiği bir ekonomide bu ayrımlar, ölçümün merkezinde yer almalıdır.

Bu makalenin sorusu, Türkiye'de tasarruf ve dış kaynakların hangi dağılımsal ve finansal koşullar altında yatırım yapabilme kapasitesine dönüştüğüdür. İnceleme, özellikle iki bağlantıya odaklanır: hanehalkı harcama yapısının tasarruf için bıraktığı hareket alanı ve firma ölçeğinin banka finansmanından yararlanmayla ilişkisi. Sermaye akımları, bu iki bağlantının içinde işlediği dış finansman çerçevesi olarak ele alınır. Böylece hanehalkı, şirket ve dış dünya verileri tek bir gözlem birimi gibi birleştirilmeden, aralarındaki ekonomik ilişkiler tartışılabilir.

Çalışma üç hesaplama etrafında kurulmuştur. İlkinde, hanehalkı gelir gruplarının gıda ve konut-kira ağırlıkları kullanılarak aynı fiyat değişimine maruz kalmanın farklı sepet maliyetleri doğurabileceği gösterilir. İkincisinde, OECD'nin yayımladığı kredi stokları üzerinden nominal ve reel büyüme ayrıştırılır; KOBİ kredileri toplam işletme kredileriyle karşılaştırılır. Üçüncüsünde, TCMB'nin ödemeler dengesi tablosu muhasebe işaretleri korunarak yeniden düzenlenir ve dış finansmanın hangi kalemlerden oluştuğu incelenir. Hesapların dayandığı girdiler ve işlemler ek bölümde verilmiştir.

Ana referans yılı olarak 2024'ün seçilmesi, farklı kaynaklarda aynı yıla ait tamamlanmış gözlemleri birlikte kullanma olanağı sağlamaktadır. Kaynaklara erişim tarihi 10 Eylül 2026'dır; yayım yılı ile gözlem yılı ayrı belirtilmiştir. OECD'nin 2026 tarihli finansman yayımındaki 2024 verileri, örneğin, 2026 yılında gerçekleşmiş işlemler olarak yorumlanmamıştır. Firma ölçeğine göre kredi kullanımının 2019-2021 ortalaması ise yalnızca geçmişe ilişkin yapısal bir karşılaştırmadır.

2. Kuramsal çerçeve ve ilgili literatür

Hanehalkı finansmanı literatüründe toplam servet ile harcamaları finanse etmekte kullanılabilecek likit varlıkların ayrılması önemli bir yer tutar. Kaplan, Violante ve Weidner (2014), konut veya emeklilik varlığına sahip olduğu hâlde likit birikimi sınırlı kalan hanelerin geçici gelir değişmelerine güçlü tüketim tepkileri verebildiğini göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'ye ait bir katsayı sunmaz; ancak finansal dayanıklılığın yalnızca varlık toplamıyla ölçülemeyeceğine ilişkin uygun bir başlangıç noktasıdır. Mülk sahibi bir hanenin serveti yüksek olabilirken, cari gelir kaybını karşılayacak nakdi yetersiz kalabilir.

İşletmeler açısından benzer sorun dış finansman primi üzerinden ortaya çıkar. Bernanke, Gertler ve Gilchrist'in (1998) finansal hızlandıran yaklaşımında, borçlunun bilançosundaki bozulma finansmanın maliyetini artırabilir ve başlangıçtaki reel şoku güçlendirebilir. Teminat değeri, özkaynak ve nakit akışı bu aktarımın parçalarıdır. Bu nedenle farklı ölçeklerdeki firmaların aynı faiz değişimine aynı yatırım tepkisini vermesi beklenmez. Bununla birlikte bir kredi stokundaki değişimi bu mekanizmanın nedensel kanıtı saymak için kredi talebi, kredi arzı ve firma özelliklerini birbirinden ayıran verilere ihtiyaç vardır.

Tasarruf-finansman ilişkisi kurulurken bankacılığın muhasebesi de doğru tanımlanmalıdır. Bankalar yalnızca önceden biriktirilmiş mevduatı başka bir müşteriye aktaran kurumlar değildir; kredi açılması, banka bilançosunda karşılık gelen bir mevduat yaratabilir. McLeay, Radia ve Thomas (2014) bu süreci ve bankaların karşılaştığı kârlılık, risk, düzenleme ve para politikası kısıtlarını açıklamaktadır. Dolayısıyla mevduatın payının yüksek olmasından doğrudan yatırım finansmanının yetersiz olduğu sonucu çıkarılamaz. İncelenmesi gereken, bankaların bu bilanço genişlemesini hangi maliyetle, hangi vadelerde ve hangi borçlular için sürdürebildiğidir.

Bu makale söz konusu literatürü Türkiye için tahmin edilmiş bir davranış modeli olarak kullanmamaktadır. Literatürün sağladığı kavramsal ayrımlar, resmi istatistiklerde hangi göstergelerin birlikte okunması gerektiğini belirlemektedir. Likit tampon, borç servisi, reel kredi büyümesi ve finansmanın bileşimi bu nedenle birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın ampirik katkısı, yayımlanmış

verilerden yeniden üretilebilen dağılımsal karşılaştırmalar sunmasıdır; bireysel davranış parametrelerini veya bir politikanın nedensel etkisini tahmin etmek değildir.

3. Veri ve yöntem

3.1. Kaynakların kapsamı

OECD'nin *Financing SMEs and Entrepreneurs 2026* yayımındaki Türkiye tablosu, 2022-2024 için KOBİ ve toplam işletme kredilerini, vade bileşimini ve takipteki kredi oranlarını sağlamaktadır (OECD, 2026, Tablo 45.1). Firma ölçeğine göre kredi kullanımı için aynı dizinin 2024 yayımında aktarılan SAFE sonuçları kullanılmıştır (OECD, 2024). Bu göstergeler Türkiye'ye ait gözlemlerdir; ülke tanımları eşitlenmiş yeni bir OECD sıralaması oluşturulmamıştır.

Hanehalkı tarafında TÜİK'in 2024 Hanehalkı Bütçe Araştırması sonuçlarının gelire göre sıralı yüzde 20'lik grup tabloları kullanılmıştır. Bunlar, araştırmadaki hanelerin kullanılabilir gelirleri üzerinden oluşturulan gruplardır; eşdeğer fert gelirine göre hazırlanmış başka bir gelir dağılımı tablosuyla özdeş değildir (TÜİK, 2025a). Kurumsal Sektör Hesapları ise tasarrufun milli gelir içindeki yerini göstermektedir (TÜİK, 2025b). İki kaynağın birimleri farklı olduğu için ulusal tasarruf oranı, bütçe araştırmasındaki her gruba aynı oranla dağıtılmamıştır.

Tablo 1. Veri kaynakları ve analiz birimleri

Kaynak	Kullanılan gözlem	Analiz birimi / kullanım
OECD (2026), Tablo 45.1	2022-2024	KOBİ ve işletme kredileri; stok, yeni kullandırım, vade ve takip oranı
OECD (2024), Türkiye bölümü	2019-2021 ortalaması	Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerde kredi kullanımı
TÜİK (2025a)	2024	Gelire göre sıralı alt ve üst yüzde 20'lik hane grupları
TÜİK (2025b, 2025c, 2025d)	2023-2024 / 2024	Kurumsal tasarruf, yıl sonu TÜFE ve KOBİ yapısal göstergeleri
TCMB (2025a, 2025b)	2024; tarihleri metinde	Hanehalkı finansal stokları ve borç oranları
TCMB (2026), Tablo 4	2023-2024	Dış işlemler; 10.09.2026 erişim nüshası

Not: Farklı kaynaklardaki birimler birbirleriyle kayıt düzeyinde eşleştirilmemiştir. Kaynakça, tam yayım başlıklarını ve bağlantıları içerir.

TCMB'nin 2024 Finansal Hesaplar Raporu ve 2024 Faaliyet Raporu, hanehalkının toplam finansal pozisyonunu değerlendirmek için kullanılmıştır (TCMB, 2025a, 2025b). Dış finansman tablosu, TCMB'nin 10 Eylül 2026 tarihinde erişilen BPM6 ayrıntılı sunumundan alınmıştır (TCMB, 2026). Bu son kaynak güncellenebildiği için indirilmiş nüsha çalışma dosyalarında saklanmıştır. Önceki bültenlerden alınan rakamlarla bu tablodaki revize rakamlar bir araya getirilmemiştir.

3.2. Gözlem düzeyi ve çıkarım sınırı

İncelemenin mikro temeli, hanelerin gelir grupları ve işletmelerin ölçekleri arasındaki farklardır. Kullanılan veriler, bu grupların kamuya açık toplulaştırılmış sonuçlarıdır. Hane veya firma kimliği içeren kayıtlar analiz edilmemiştir. Bu nedenle bulgular grup düzeyindeki ilişkileri betimler; bir hanenin borç kullanma olasılığını, bir firmanın kredi reddini veya belirli bir fiyat değişiminin bireysel tasarruf üzerindeki etkisini ölçmez. Bu sınır, sonuçların hangi sorulara yanıt verdiğini belirler.

Kaynakların ortak değişkenler üzerinden eşleştirilememesi de önemlidir. Gıda harcamasının yüksek olduğu gelir grubunun kredi kartı borcunu aynı gözlemler içinde izlemek mümkün değildir. Benzer şekilde KOBİ istihdam payı ile bankacılık sistemindeki KOBİ kredi payının paydaları farklıdır. Birincisi belirli faaliyetleri kapsayan girişim istatistiklerine, ikincisi kredi sınıflandırmasına dayanır. Aradaki fark, tek başına kredi ayrımcılığı veya finansman açığı olarak adlandırılmamıştır.

3.3. Hesaplama yaklaşımı

Kredi büyümesi, dönem sonu stokları üzerinden hesaplanmıştır. B(t) nominal kredi stokunu, P(t) fiyat endeksini gösterdiğinde reel değişim aşağıdaki gibidir:

$$g(reel) = \{ [B(t) / B(t-1)] / [P(t) / P(t-1)] - 1 \} \times 100. \quad (1)$$

2023 ve 2024 sonu stokları karşılaştırıldığı için yıl sonundan yıl sonuna TÜFE değişimi kullanılmıştır. TÜİK'in Aralık 2024 bültenindeki yüzde 44,38 oranı bu karşılaştırmaya karşılık gelir; yüzde 58,51 olan yıllık ortalama enflasyon aynı hesap için uygun değildir (TÜİK, 2025c). TÜFE ile düzeltme kredinin tüketim sepeti cinsinden satın alma gücünü gösterir. Firma yatırımının reel hacmini ölçmek için sektöre ve yatırım türüne uygun deflatörler gerekir. Döviz kredilerinin TL karşılığındaki kur etkisi ayrıca ayrıştırılmamıştır.

Hanehalkı hesabında w(g,j), g gelir grubunun j harcama kategorisine ayırdığı payı; π(j) ise o kategoride varsayılan fiyat değişimini göstermektedir. Tüketim miktarları sabitken mevcut sepetin maliyetindeki oransal değişim şöyledir:

$$\Delta C(g) / C(g) = \Sigma[j]\ w(g,j) \times \pi(j). \quad (2)$$

Bu işlem, gözlenen harcama paylarına uygulanan karşılaştırmalı bir senaryodur. Resmi gelir grubu enflasyonu, refah kaybı veya gerçekleşmiş tasarruf azalması olarak sunulmamıştır. Gelir tepkileri, ikame davranışı ve borç ödemeleri sabit tutulmadıkça sepet maliyetindeki değişimden tasarruf oranındaki değişime geçilemez. Ayrıca konut-kira kalemi izafi kirayı içerdiğinden, hesaplanan maliyet farkının tamamı fiilen ödenen nakit farkı değildir.

4. Tasarrufun kurumsal dağılımı ve yatırımın finansmanı

TÜİK'in 2024 kurumsal sektör hesabında toplam gayrisafi tasarrufun GSYH'ye oranı yüzde 30,1'dir. Bunun 18,9 yüzde puanı mali olmayan şirketlerden, 6,9 puanı hanehalkından, 2,7 puanı mali şirketlerden ve 1,5 puanı genel devletten kaynaklanmaktadır. Yuvarlanmış bileşenler toplamında küçük fark oluşmaktadır (TÜİK, 2025b). Bu dağılım, tasarruf tartışmasının yalnızca tüketici davranışı üzerinden yürütülmesinin eksik kaldığını gösterir. Mali olmayan şirketlerin katkısı, yuvarlanmış oranlarla hesaplandığında toplamın yaklaşık yüzde 62,8'idir.

Tablo 2. Gayrisafi tasarrufun kurumsal dağılımı, 2024

Kurumsal sektör	GSYH'ye oran (%)
Mali olmayan şirketler	18,9
Hanehalkı	6,9
Mali şirketler	2,7
Genel devlet	1,5
Toplam ekonomi	30,1

Kaynak: TÜİK (2025b), 57929 sayılı bülten. Yuvarlanmış bileşenlerin toplamı 30,0'dır. Hanehalkının kendi gelirine göre tasarruf oranı bu sütundaki 6,9'dan farklıdır.

Hanehalkının GSYH'ye katkısı ile kendi tasarruf oranı farklı büyüklüklerdir. Aynı yayımda gayrisafi hanehalkı tasarruf oranı 2023 için yüzde 11,8, 2024 için yüzde 11,3 olarak verilmektedir. Bu oran, emeklilik haklarındaki değişim düzeltmesini içeren harcanabilir gelir üzerinden hesaplanır. OECD'nin *Household savings* göstergesi ise net tasarruf tanımını kullanmaktadır (OECD, t.y.). Brüt ve net göstergeler sabit sermaye tüketimi bakımından ayrılır. Yüzde 11,3'ü OECD'nin net tasarruf serisine doğrudan eklemek, aynı kavramı karşılaştırmak anlamına gelmez.

Kurumsal dağılımın ekonomik anlamı, şirket tasarrufunun neden yüksek olduğuna ilişkin bir yargıdan önce gelir akımının nerede kaldığıyla ilgilidir. Dağıtılmamış şirket geliri, işletmenin iç finansman kapasitesini destekleyebilir. Ancak bu kapasitenin başka firmaların yatırımına otomatik olarak aktarılması beklenemez. Kârlı, likit varlığı bulunan bir şirketle yeni kurulmuş, teminatı sınırlı bir işletme aynı sektör toplamında yer alabilir. Sektörün tasarruf fazlası, her işletmenin yatırımını finanse edebildiğini göstermez.

Tasarruf ile varlık değerlemesi de ayrılmalıdır. Döviz kurunun artması bir hanenin döviz varlığının TL karşılığını yükseltebilir; hisse fiyatındaki yükseliş finansal serveti artırabilir. Bu hareketler, cari gelirden tüketilmeyerek ayrılmış yeni tasarrufla aynı değildir. Dönem sonu varlık stokunu başlangıç stoku, finansal işlemler, yeniden değerleme ve diğer hacim değişimleri birlikte belirler. Mevduat ve menkul kıymet stokundaki nominal büyümenin tümünü tasarruf artışı saymak, özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde yanıltıcı olur.

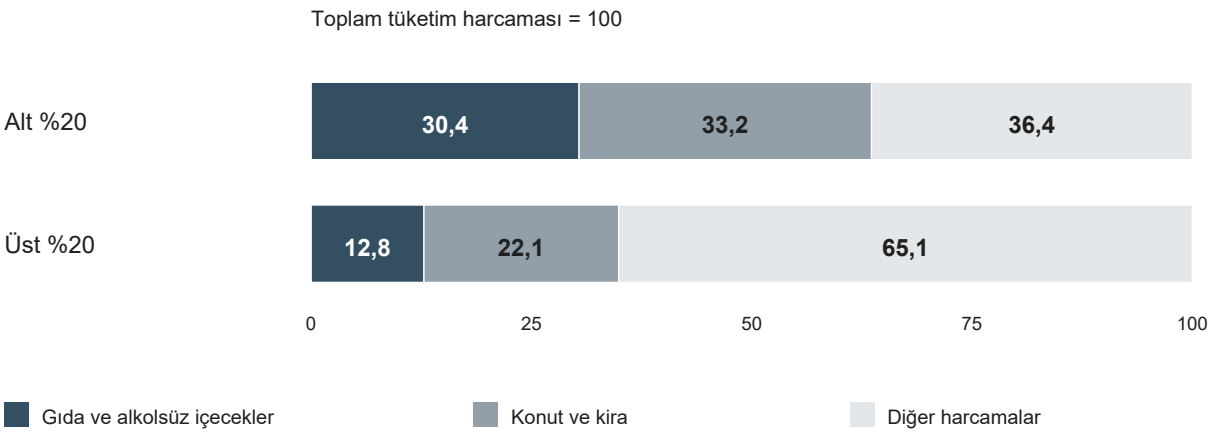
Ulusal ölçekte tasarruf-yatırım ilişkisi, kapsamı eşitlenmiş gayrisafi büyüklüklerle S - I = CA biçiminde ifade edilebilir. Burada S toplam ulusal tasarruf, I toplam sermaye oluşumu, CA cari işlemler dengesidir. Net borç verme/almaya geçildiğinde sermaye hesabı da dikkate alınır. Bu muhasebe bağlantısı, yatırım kararının önceden aynı tutarda hanehalkı mevduatı oluşmasını gerektirdiğini söylemez. Üretimin, gelir dağılımının ve finansal işlemlerin dönem sonunda nasıl bağlandığını gösterir. Bu nedenle ulusal tasarrufu artırma hedefi ile belirli bir işletmenin yatırım kredisini erişilebilir kılma hedefi aynı politika aracıyla çözülemeyebilir.

5. Hanehalkı bütçesi: tasarruf için kalan alan

5.1. Gelir gruplarının harcama bileşimi

2024 bütçe araştırmasında en düşük gelirli yüzde 20'lik grupta gıda ve alkolsüz içeceklerin payı yüzde 30,4, konut ve kiranın payı yüzde 33,2'dir. En yüksek gelirli grupta karşılıkları yüzde 12,8 ve yüzde 22,1'dir (TÜİK, 2025a). İki kategorinin toplamı ilk grupta yüzde 63,6'ya, son grupta yüzde 34,9'a ulaşmaktadır. Hesaplanan 28,7 puanlık fark, aynı fiyat değişiminin hanelerin bütçesine neden farklı ağırlıkla yansıyabileceğini somutlaştırmaktadır.

Şekil 1. Gelir gruplarına göre gıda ve konut-kira harcamalarının payı, 2024

Kaynak: TÜİK (2025a); yazarın düzenlemesi. "Diğer harcamalar" payı 100'den ilk iki kalemin toplamının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. Grupların toplam harcama tutarları eşit değildir.

Harcama payı, harcama tutarı değildir. Yüksek gelirli bir hanenin gıdaya ayırdığı pay daha düşük olduğu hâlde ödediği toplam tutar daha yüksek olabilir. Dahası, iki grubun satın aldığı malların niteliği, alışveriş yerleri ve konut özellikleri farklılaşabilir. Şekil 1'den çıkarılabilecek sonuç, düşük gelir grubunun daha az gıda aldığı ya da her hanenin aynı ölçüde zorlandığı değildir. Bulgular, temel iki kategorinin grup bütçesinde daha fazla yer tuttuğunu gösterir.

Gıda ve barınma başlıklarını birlikte değerlendirmek, bunların tamamının değişmez veya zorunlu tüketim olduğunu varsaymayı gerektirmez. İki kalemin kendi içinde harcama bileşimi değişebilir. Bununla birlikte mevcut yaşam koşulları altında kısa sürede ertelenmesi güç harcamaların bu başlıklarda bulunması, tasarruf kapasitesini incelerken onları anlamlı kılar. Gelir geçici olarak azaldığında aynı harcama payına sahip olmayan hanelerin tüketim kısma, varlık kullanma ve borçlanma seçenekleri de farklılaşabilir. Bunun gerçekleşen büyüklüğü, grup paylarının ötesinde bilgi gerektirir.

5.2. Sabit sepet hesabı

Denklem (2), yalnızca gıda ve konut-kira fiyatlarının aynı oranda değiştiği varsayımıyla uygulanmıştır. Diğer kategorilerin fiyatları ve bütün kategorilerde tüketim miktarları sabittir. Yüzde 10'luk ortak fiyat artışı, düşük gelir grubu için 0,636 × 0,10 = 0,0636; yüksek gelir grubu için 0,349 × 0,10 = 0,0349 sonucunu vermektedir. Tablo 3 aynı hesabı üç varsayımsal fiyat değişimi için göstermektedir.

Tablo 3. Gıda ve konut-kira için koşullu fiyat senaryosu

İki kategoride ortak fiyat artışı	Alt gelir grubu: sepet maliyeti artışı	Üst gelir grubu: sepet maliyeti artışı	Fark (yüzde puan)
%5	%3,18	%1,75	1,44
%10	%6,36	%3,49	2,87
%20	%12,72	%6,98	5,74

Kaynak: TÜİK (2025a) paylarıyla yazarın hesabı. Fiyat değişimleri varsayımsaldır; miktarlar ve diğer fiyatlar sabittir. İzafi kira dahildir. Farklar yuvarlama öncesi değerlerden hesaplanmıştır.

Bu karşılaştırmanın mali anlamı, başlangıç harcaması aynı ölçeğe getirildiğinde görülebilir. Her iki grupta başlangıç sepeti 100 birim kabul edilirse, yüzde 10 senaryosunda sepet maliyeti ilk grupta 106,36'ya, son grupta 103,49'a çıkar. Buradaki normalleştirme, hanelerin gerçekte eşit tutarda harcadığı varsayımı değildir; yalnızca bileşim etkisini ayırır. Gelir ve harcama düzeyleri bilinmediği için 2,87 puanlık fark, gelirden alınan tasarruf payındaki 2,87 puanlık kayıp olarak yorumlanamaz.

İzafi kira bu noktada özellikle önemlidir. TÜİK, ev sahiplerinin veya ücretsiz oturanların kullandıkları konut hizmetini de tüketim içinde değerlendirir (TÜİK, 2025a). Dolayısıyla konut hizmetinin değerindeki artış, her hane için banka hesabından aynı tutarda para çıkması anlamına gelmez. Bu sınırlama nedeniyle senaryo, ödeme güçlüğü testi olarak adlandırılmamıştır. Fiili nakit sıkışmasını incelemek için kiracı-ev sahibi ayrımı, gerçek kira ödemesi ve gelir güncellemeleri gerekir. Buna karşılık yalnızca gıda için yapılan yüzde 10'luk fiyat senaryosunda bile grupların toplam sepet maliyeti etkileri yüzde 3,04 ve yüzde 1,28'dir. Barınma kalemi çıkarıldığında dağılımsal fark ortadan kalkmamaktadır.

5.3. Borç ve servet toplamlarının yorumu

TCMB'nin 2024 Faaliyet Raporu'nda hanehalkı borcunun GSYH'ye oranı Kasım 2024 için yüzde 9,30, finansal borcun finansal varlıklara oranı son çeyrek için yüzde 24 olarak verilmiştir (TCMB, 2025b). Finansal Hesaplar Raporu'nda para ve mevduatın hanehalkı finansal varlıkları içindeki payı yaklaşık yüzde 58'dir (TCMB, 2025a). Bunlar toplam kesimin pozisyonunu gösterir. Borcun ve varlığın aynı hanelerde bulunup bulunmadığı ise bu oranlardan anlaşılamaz.

Örneğin finansal varlıkların önemli bölümü borcu bulunmayan hanelerdeyse, toplam varlığın borcu birkaç kez karşılaması borçlu hanelerin ödeme kapasitesini olduğundan iyi gösterebilir. Bu, Türkiye için saptanmış bir dağılım sonucu değil, toplulaştırmanın mantıksal sınırıdır. Aynı nedenle kredi kartı bakiyesinin artması da tek başına mali sıkıntı ölçüsü sayılmamalıdır: hesap kesimi ile ödeme tarihi arasındaki işlemler, tam ödenen borçlar ve devreden bakiyeler farklı davranışları temsil eder. Gelir grubu, devreden borç ve gecikme birlikte gözlenmeden bunların payı belirlenemez.

Hanehalkı analizinin ortaya koyduğu sonuç bu nedenle ölçülüdür. Gelir gruplarının fiyat değişimlerine maruziyeti farklıdır; finansal varlık ve borç toplamları bu farkı ortadan kaldırmaz. Tasarrufun artırılması hedefleniyorsa, harcamaları ve geliri birlikte belirleyen koşullar dikkate alınmalıdır. Likit tasarrufu olmayan bir haneye daha uzun vadeli ürün sunmak, tek başına o hanenin birikim kapasitesini artırmaz.

6. KOBİ finansmanı: nominal genişleme ve reel daralma

6.1. Kredi stokunun gelişimi

OECD'nin Türkiye tablosunda KOBİ kredi stoku 2023 sonunda 3.199,2 milyar TL'den 2024 sonunda 4.274,8 milyar TL'ye yükselmektedir. Toplam işletme kredileri aynı dönemde 8.958,0 milyar TL'den 12.153,6 milyar TL'ye çıkmaktadır (OECD, 2026). Tablo 4, seçilmiş göstergeleri aynı kaynak ve dönem tanımı içinde sunmaktadır.

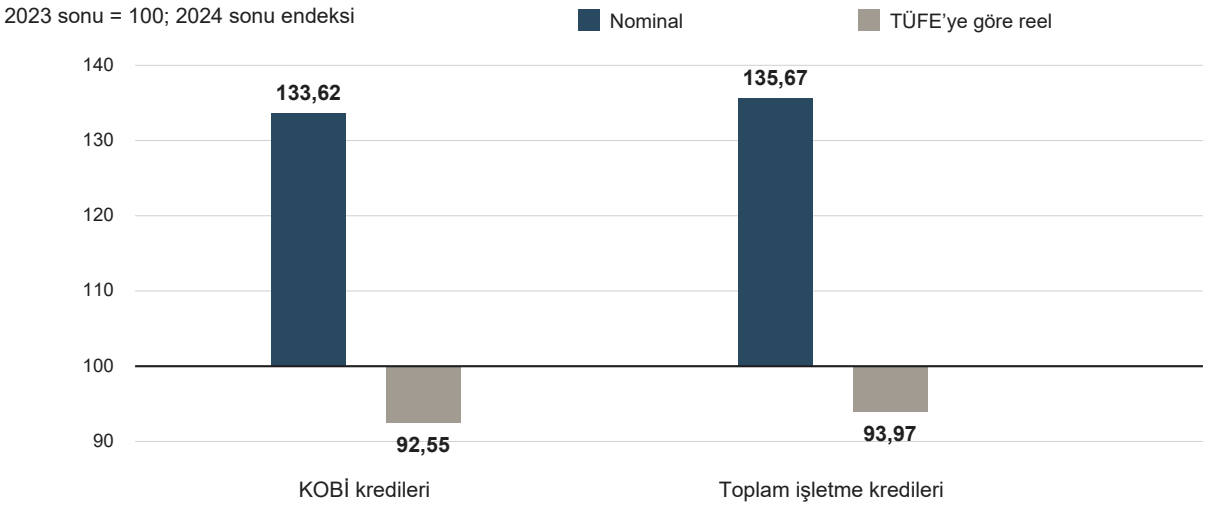
Tablo 4. KOBİ ve toplam işletme kredileri: seçilmiş göstergeler

Gösterge	2022	2023	2024
KOBİ kredi stoku (milyar TL)	2.026,6	3.199,2	4.274,8
Toplam işletme kredi stoku (milyar TL)	6.033,9	8.958,0	12.153,6
KOBİ'lerin stoktaki payı (%)	33,59	35,71	35,17
Yeni KOBİ kredileri (milyar TL)	1.954,3	3.342,8	4.788,8
KOBİ kredilerinde kısa vade payı (%)	41,79	32,22	34,10
Takipteki KOBİ kredi oranı (%)	2,81	1,75	1,98
Toplam işletme takipteki kredi oranı (%)	2,18	1,62	1,49

Kaynak: OECD (2026), Türkiye, Tablo 45.1. Nominal stok ve yıllık yeni kullandırım farklı kavramlardır. 2023-2024 reel değişimleri yıl sonu TÜFE'siyle ayrıca hesaplanmıştır.

2024 KOBİ kredi büyümesi denklem (1) kullanılarak nominal yüzde 33,62, reel yüzde -7,45 olarak hesaplanmaktadır. Toplam işletme kredilerinin reel değişimi yüzde -6,03'tür. Toplamdan KOBİ stokunun çıkarılmasıyla oluşturulan KOBİ dışı kredi grubunda ise reel değişim yüzde -5,24'tür. Böylece incelenen yıl için reel daralmanın KOBİ grubunda daha belirgin olduğu görülmektedir. KOBİ dışı grubun bu yöntemle hesaplanması, onu bütün tanımlarda aynı firma evrenine karşılık gelen bağımsız bir büyük işletme serisi yapmaz.

Şekil 2. Kredi stoklarının nominal ve fiyat düzeyinden arındırılmış değişimi

Kaynak: OECD (2026), Tablo 45.1; TÜİK (2025c); yazarın hesabı. Yıl sonu TÜFE artışı %44,38'dir. Reel endeks kredi miktarını yatırım malı cinsinden ölçmez; kur etkisinden arındırılmış değildir.

Şekil 2'nin gösterdiği ayrışma, kredinin nominal miktarıyla satın alma gücünün aynı yönde hareket etmek zorunda olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak sonuç doğrudan bir kredi arzı daralması tahmini değildir. Borçlanma talebindeki değişim, geri ödemeler, kurun yabancı para kredilerin TL karşılığına etkisi ve işletmelerin sınıf değiştirmesi stokları etkileyebilir. Reel stok azalırken bir işletmenin finansmana erişimi kolaylaşmış, başka bir işletmeninki zorlaşmış olabilir. Grup karşılaştırması bu deneyimleri ayrı ayrı belirlemez.

Yeni kredi kullandırımı ile kredi stoku da birbirine karıştırılmamalıdır. OECD tablosunda yeni KOBİ kredileri 2023'te 3.342,8 milyar TL, 2024'te 4.788,8 milyar TL'dir. Bunların büyümesi yüzde 43,26'dır; stok büyümesi olan yüzde 33,62'den farklıdır. Kullandırımların içinde yenilenen krediler de bulunabilir. Dolayısıyla yıllık yeni kredi tutarının stoktan büyük olması beklenmedik değildir. Bu ayrım, yatırımın ne kadarının ek finansmanla desteklendiğine ilişkin değerlendirmelerde önem taşır.

6.2. Vade ve kredi kalitesi

Kısa vadeli kredilerin KOBİ kredi stokundaki payı 2023'te yüzde 32,22'den 2024'te yüzde 34,10'a yükselmiştir; fark 1,88 yüzde puandır. Takipteki KOBİ kredilerinin oranı da yüzde 1,75'ten yüzde 1,98'e çıkarken toplam işletme kredilerindeki oran yüzde 1,62'den yüzde 1,49'a gerilemiştir (OECD, 2026). Bu hareketler, reel stok hesabının yanında ele alındığında KOBİ finansmanında daha dikkatli bir likidite değerlendirmesini gerektirir.

Vade payı tek başına yatırım finansmanının süresini göstermez. Orijinal vadesi uzun bir kredi, inceleme tarihinde yakın zamanda geri ödenecek olabilir. Ayrıca kısa vadeli finansman, kısa üretim döngüsüne sahip bir işletme için uygun olabilirken uzun sürede gelir yaratacak bir yatırım için uyumsuzluk yaratabilir. Dolayısıyla kısa vade payındaki yükselişten bütün firmalarda aynı yeniden finansman sorununun oluştuğu sonucu çıkarılamaz. Kalan vade ve nakit dönüş süresi birlikte bilinmelidir.

Takipteki kredi oranları için de benzer bir payda sorunu bulunmaktadır. Oranın gerilemesi, yeni kredi büyümesinden veya tahsilat ve terkin işlemlerinden etkilenebilir; doğrudan borç ödeme performansındaki iyileşmeyle özdeş değildir. KOBİ oranının toplamdan farklı yönde hareket etmesi anlamlı bir ayrışmadır, fakat gelecekteki temerrüt olasılığına ilişkin bir tahmin oluşturmaz. Borç servisi için ayrılan nakit, yeniden yapılandırılan krediler ve yeni takibe girişler tamamlayıcı göstergelerdir.

6.3. Firma ölçeği ve yatırım yapabilme kapasitesi

OECD'nin 2024 yayımında aktarılan 2019-2021 SAFE ortalamalarında banka kredisi kullanım oranı mikro işletmelerde yüzde 26, küçük işletmelerde yüzde 44, orta ölçekli işletmelerde yüzde 48'dir (OECD, 2024). Mikro ve orta ölçekli gruplar arasındaki 22 puanlık fark, kredi kullanımının ölçek içinde homojen olmadığını göstermektedir. Bu tarihsel değerler 2024 oranları yerine kullanılmamıştır; güncel stok verisini yorumlarken dikkate alınması gereken bir ayrımı ortaya koymaktadır.

Kredi kullanmamak, kredi talebi reddedilmiş olmak anlamına gelmez. İç kaynakları yeterli işletmeler borçlanmayı tercih etmeyebilir; bazıları koşulları uygun bulmadığı için başvurmayabilir. Talep edenlerle etmeyenler ayrılmadan kredi kullanım oranını erişim engelinin doğrudan ölçüsü saymak doğru olmaz. Buna rağmen ölçekler arası fark, bütün KOBİ'leri tek bir finansman profiliyle ele alan politikaların eksik kalabileceğini gösterir. Teminat değeri sınırlı olan, fakat düzenli satış geliri bulunan bir işletme için finansmanın tasarımı ayrıca önemlidir.

TÜİK'in 2024 KOBİ istatistiklerinde bu işletmeler, kapsanan sanayi ve hizmet faaliyetlerinde istihdamın yüzde 68,5'ini ve faktör maliyetiyle katma değerin yüzde 41,2'sini oluşturmaktadır (TÜİK,

2025d). Bu iki paydan türetilen çalışan başına katma değer oranı, KOBİ grubunda KOBİ dışı grubun yaklaşık yüzde 32,2'sidir. Hesap, farklı sektörlerin ağırlıkları ile sermaye yoğunluğunu da içerir; firma düzeyinde teknik verimsizlik veya kredi kısıtı tahmini değildir. Yine de krediye erişim tartışmasının istihdam ve üretkenlik bileşimini birlikte değerlendirmesi gerektiğine işaret eder.

Bir firmanın yatırımı, finansman maliyetinin yanında beklenen satışlar, kapasite kullanımı ve gelecekteki nakit akışıyla ilişkilidir. İşletme sermayesinin pahalılaşması, firma yeni bir makine yatırımı yapmasa bile mevcut üretimi sürdürmenin maliyetini yükseltebilir. Alacakların tahsil süresi uzadığında kâğıt üzerinde kâr eden işletme nakit açığı yaşayabilir. Buradan çıkarılabilecek politika sonucu, yalnızca kredi hacmini artırmak değildir. Vade, ödeme takvimi ve gelir yaratma süresi arasındaki uyumun değerlendirilmesidir.

7. Sermaye akımları ve finansmanın dış sınırı

7.1. Akımların muhasebesi

Ödemeler dengesi, ülke toplamındaki net kaynak ihtiyacını izlemeyi sağlar. Ancak cari açık bir finansman aracı değildir; cari işlemlerin denge kalemidir. Finans hesabında ise varlık edinimi ile yükümlülük oluşumu kaydedilir. BPM6 işaret düzeninde finans hesabı, net finansal varlık ediniminden net yükümlülük oluşumunun çıkarılmasıyla hesaplanır. Dolayısıyla doğrudan yatırım veya portföy kaleminin negatif olması, ilgili kalemde yükümlülük artışının varlık edinimini aşması anlamına gelir (IMF, 2009).

Cari hesap + Sermaye hesabı + Net hata ve noksan = Finans hesabı. (3)

Tablo 5. Ödemeler dengesi ana kalemleri (milyon ABD doları)

Kalem; BPM6 muhasebe işareti	2023	2024
Cari işlemler hesabı	-41.821	-13.027
Sermaye hesabı	-204	-126
Finans hesabı	-37.399	-20.894
Doğrudan yatırımlar	-4.527	-5.050
Portföy yatırımları	-6.482	-13.854
Finansal türevler	469	1.734
Diğer yatırımlar	-24.832	-4.282
Rezerv varlıklar	-2.027	558
Net hata ve noksan	4.626	-7.741

Kaynak: TCMB (2026), Tablo 4, 10.09.2026 erişim nüshası. İşaretler kaynaktaki gibidir; finans hesabı alt kalemleri ters işaretle gösterilmemiştir. Rezerv varlıklarda pozitif değer, işlem kaynaklı varlık edinimini gösterir.

Tablo 5, 2023 ve 2024 gözlemlerini TCMB'nin aynı erişim nüshasından vermektedir. 2024'te cari hesap -13.027 milyon dolar, sermaye hesabı -126 milyon dolar ve net hata ve noksan -7.741 milyon dolardır. Bu üç kalemin toplamı -20.894 milyon dolarlık finans hesabına eşittir. Finans hesabının kendi alt kalemleri de aynı toplamı vermektedir. Net hata ve noksan, açıklanamayan istatistiksel farktır; gözlenen bir yatırım türü olarak nitelendirilmemelidir (TCMB, 2026; IMF, 2009).

Cari açığın 2023'e göre küçülmesi, toplam dış kaynak ihtiyacının akım boyutunda azaldığını gösterir. Bunun dış borcun yenileme ihtiyacını aynı ölçüde azalttığı sonucu çıkmaz. Daha önce alınmış borçların vadesi geldiğinde, cari hesabın dengede olduğu bir yılda da yüksek tutarda brüt finansmana ihtiyaç duyulabilir. Aynı şekilde rezerv varlık işlemleri, rezerv stokundaki değerleme değişiklikleriyle karıştırılmamalıdır. Tablodaki 558 milyon dolarlık rezerv varlık artışı bir işlem akımıdır; brüt veya net rezerv stokunun yıllık değişimini tek başına temsil etmez.

7.2. Net girişin arkasındaki farklı işlemler

2024 doğrudan yatırım hesabında net varlık edinimi 6.612 milyon dolar, net yükümlülük oluşumu 11.662 milyon dolardır; fark -5.050 milyon dolardır. Yükümlülük tarafı 6.157 milyon dolar sermaye, 2.683 milyon dolar diğer sermaye ve 2.822 milyon dolar net gayrimenkul işleminden oluşmaktadır (TCMB, 2026). Gayrimenkulün bu toplam içindeki payı yüzde 24,20 olarak hesaplanmaktadır. Bu nedenle doğrudan yatırım yükümlülüklerinin tamamı yeni üretim tesisi yatırımı olarak değerlendirilemez.

Portföy yatırımlarında yükümlülük oluşumu aynı yıl 23.386 milyon dolar, yerleşiklerin varlık edinimi 9.532 milyon dolardır. Net giriş yönündeki fark 13.854 milyon dolardır. Yükümlülük alt kalemlerinde borçlanma senetleri 23.990 milyon dolar iken hisse senedi ve yatırım fonu paylarının toplamı -604 milyon dolardır (TCMB, 2026). Dolayısıyla portföy girişinin pozitif olması, şirketlerin yeni özkaynak finansmanının aynı ölçüde arttığını göstermez. İkincil piyasadaki alım da ihraççı firmanın kasasına doğrudan kaynak girişiyle aynı işlem değildir.

Sermaye akımlarının reel yatırıma katkısını değerlendirmek için araç türünün yanında kullanım alanı önemlidir. Bir dış kredi yeni makine alımını, önceki dış borcun ödenmesini veya kısa vadeli işletme sermayesini finanse edebilir. Bir şirket devralması teknoloji ve yönetim bilgisi aktarabilir, fakat devir bedeli mevcut ortaklara ödenmişse aynı tutarda yeni sermaye oluşumu yaratmaz. Bu ayrımlar, dış kaynakların yararsız olduğunu değil, finansal işlem tutarıyla reel yatırım tutarının farklı kavramlar olduğunu gösterir.

Hanehalkı ve KOBİ bulgularıyla bağlantı burada kurulmaktadır. Dış finansman koşullarındaki değişim bankaların fonlama maliyetine ve firmaların borçlanma seçeneklerine yansıyabilir. Bu maliyetin iç piyasaya aktarımı, bankaların bilançosuna ve müşterinin özelliklerine bağlıdır. Ülkeye net giriş olması, iç pazarda çalışan küçük bir işletmenin uzun vadeli TL kredisine eriştiğini kanıtlamaz. Bu ilişkinin ölçülmesi için dış kaynak kullanan bankalar ile onların kredi müşterilerinin eşleştirildiği veriler gerekir.

8. Bulguların birlikte değerlendirilmesi

Hanehalkı ve firma analizleri farklı verilerden hareket etse de ortak bir ölçüm sorununu ortaya çıkarmaktadır: toplamın büyümesi, ilgili ekonomik birimin hareket alanının genişlediğini göstermeyebilir. Hanehalkında bu fark harcama bileşimi ve likit varlıkların dağılımından, KOBİ'lerde fiyat düzeyi ile finansman koşullarından kaynaklanabilir. Sektör toplamlarına bakılarak geliştirilen açıklamaların, bu ayrımlar sınanmadan bireysel davranışa taşınması uygun değildir.

İlk bulgunun politika bakımından anlamı, tasarruf teşviklerinin gelir düzeyine göre farklı etkiler yaratabileceğidir. Vergi avantajı veya yüksek getirili bir ürün, ancak tasarruf ayırabilecek geliri bulunan hane tarafından kullanılabilir. Gıda ve barınmanın bütçede geniş yer tuttuğu bir grupta gelir sürekliliği ve temel hizmetlerin maliyeti daha belirleyici olabilir. Bu çalışma belirli bir transfer programının etkisini hesaplamamaktadır. Ancak program tasarımında tasarruf yapma isteği ile tasarruf yapabilecek bütçeye sahip olmanın ayrılmasını desteklemektedir.

İkinci bulgu, kredi hedeflerinin fiyat düzeyi ve kullanım amacıyla birlikte tanımlanması gerektiğidir. Nominal kredi artışını tek başarı göstergesi saymak, fiyat artışlarının satın alma gücünü azalttığı durumları gözden kaçırır. Bunun karşıtı olan mekanik bir reel kredi genişleme hedefi de yeterli değildir. Firmanın beklenen nakit akışı, yatırımın geri dönüş süresi ve borcun ödeme takvimi gözetilmeden artan kredi miktarı ödeme yükünü büyütebilir. Değerlendirme, kredinin hangi ihtiyacı karşıladığı üzerinden yapılmalıdır.

OECD'nin 2025 Türkiye incelemesi, yatırım düzeyinin yüksek olmasına rağmen üretkenlik ve yatırım bileşimiyle ilgili sorunlara dikkat çekmektedir (OECD, 2025). Bu gözlem, burada elde edilen kredi bulgularını tamamlar. Yatırım miktarının yükselmesi ile birim sermayenin daha yüksek gelir yaratması aynı sonuç değildir. Finansman politikası; firma verimliliği, teknoloji kullanımı ve pazara erişim koşullarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bununla birlikte kamu desteklerini yalnızca mevcut verimliliği yüksek firmalara yönlendirmek, büyüme potansiyeli olan genç işletmeleri dışarıda bırakabilir. Potansiyel ile gözlenmiş performansın ayrılması gerekir.

Kamu maliyesi bu ilişkilerin dışında değildir. Vergi ve transferler hanelerin kullanılabilir gelirini, kamunun ödeme takvimi ise kamuya mal ve hizmet sunan işletmelerin nakit akışını etkiler. Kredi garantilerinde de ek kullandırımın bir bölümü mevcut banka finansmanının yerini alabilir. Kamu desteğinin değerlendirmesi, destek tutarı kadar gerçekten ilave finansman ve yatırım yaratıp yaratmadığına odaklanmalıdır. Burada sunulan toplulaştırılmış veriler söz konusu ilave etkiyi ölçmediği için belirli bir program hakkında başarı veya başarısızlık hükmü verilmemektedir.

Üçüncü bulgu, dış finansmanın niteliğinin yalnızca doğrudan yatırım-portföy ayrımına indirgenemeyeceğidir. Doğrudan yatırımın içinde gayrimenkul ve grup içi finansman; portföyün içinde borçlanma senetleri ile hisse senetleri bulunur. Yerleşiklerin dış varlık edinimi de net sonucu değiştirir. Finansman bileşiminin açık biçimde izlenmesi, üretim kapasitesine ulaşan kaynak ile mülkiyet devri veya borç yenileme işlemlerini birbirinden ayırmak için gereklidir.

9. Sınırlılıklar ve ileri araştırma

Çalışmanın en önemli sınırlılığı, hanehalkı bilançosu ile gelir ve tüketimin aynı kayıtta gözlenmemesidir. Grup ortalamaları, grupların içindeki farklılıkları gizleyebilir. Hane büyüklüğü, yaş, istihdam durumu ve konut sahipliği denetlenmediği için tüketim payı farkı yalnızca gelir etkisi olarak yorumlanamaz. Sabit sepet hesabı da miktar ayarlamasını, kalite değişimini ve gelir güncellemelerini dışarıda bırakır. Bu sınırlamalar, sayısal sonucun hangi koşullarda geçerli olduğunu belirlemektedir.

Firma tarafında kredi stokları, aynı işletmelerin zaman içinde izlendiği dengeli bir panel değildir. KOBİ tanımındaki değişiklikler ve ölçekler arası geçişler uzun dönem karşılaştırmalarını etkileyebilir. OECD'nin 2026 yayımı 2025'te gerçekleşen tanım değişikliğini de belirtmektedir; bu çalışmada 2025 kredileri 2024 serisinin devamı olarak kullanılmamıştır. Kısa 2023-2024 karşılaştırması bu sorunların tamamını gidermez. Bu nedenle hesaplanan farklar istatistiksel kapsamıyla sınırlı betimsel sonuçlardır.

Fiyat düzeltmesi alternatif endekslerle sınanabilir. TÜFE ile bulunan reel daralma, firmanın girdi maliyetlerine göre daha küçük veya daha büyük olabilir. Yüzde 33,62'lik nominal KOBİ stok artışı için reel değişimin sıfır olduğu deflatör artışı da yüzde 33,62'dir. Seçilen uygun fiyat endeksi bunun üzerindeyse reel stok azalır, altındaysa artar. Dolayısıyla yüzde -7,45 sonucu yalnızca belirtilen TÜFE düzeltmesinin sonucudur. Firma yatırımı veya üretiminin aynı oranda azaldığı ileri sürülmemektedir.

Ulusal hesaplar ile ödemeler dengesi için de farklı yayımlardaki revizyonlar dikkate alınmalıdır. TÜİK'in 2025 tarihli hesaplarıyla TCMB'nin Eylül 2026 erişim nüshası bire bir uzlaştırılmış bir veri seti değildir. Bu makalede bunlar arasında yeni bir GSYH oranı türetilmemiş, yalnızca kendi içindeki

tanımları tutarlı hesaplar yapılmıştır. İleri araştırmada tek bir veri sürümü seçilerek finansal ve finansal olmayan hesapların işlem, değerleme ve istatistiksel fark bileşenleri karşılaştırılabilir.

Hanehalkı için uygun devam tasarımı, kiracı ve ev sahibi ayrımıyla nakit gelir, gerçek kira, likit varlık ve borç servisini birlikte gözlemlemektir. Firmalar için ise satış, yatırım ve döviz geliriyle kredi tutarı, faizi, kalan vadesi ve teminatın aynı panelde bulunması gerekir. Bu eşleştirmeler yapılabildiğinde politika değişikliklerinin etkisi, uygun karşılaştırma grupları ve tanımlama varsayımları altında sınanabilir. Mevcut bulgular bu araştırmaya yön verir; böyle bir sınamanın yerine geçmez.

10. Sonuç

Türkiye'de tasarruf ve yatırımın finansmanını anlamak için ulusal büyüklükler kadar bu büyüklüklerin hangi hane ve işletmelerde karşılık bulduğunu incelemek gerekir. 2024 verileri, gelir gruplarının tüketim bileşimleri arasında belirgin farklar bulunduğunu ve KOBİ kredilerindeki nominal artışın fiyat düzeyi dikkate alındığında reel genişleme anlamına gelmediğini göstermektedir. Bu iki sonuç, hanelerin birikim oluşturma imkânıyla işletmelerin yatırım yapabilme kapasitesinin aynı toplulaştırılmış göstergeyle temsil edilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Hanehalkı bakımından temel harcama payları, fiyat değişimlerine karşı farklı maruziyetlere işaret etmektedir. Firma bakımından reel kredi miktarı, vade ve borç ödeme koşulları birlikte önem taşır. Dış hesaplar ise net kaynak hareketinin hangi finansal işlemlerden oluştuğunu gösterir; bu kaynağın yeni üretim kapasitesine dönüştüğünü kendiliğinden doğrulamaz. Yatırım finansmanının niteliğine ilişkin bir değerlendirme, bu üç düzeyi birbirine bağlayan bilgiyi gerektirir.

Bu çerçevede tasarruf politikasının gelir ve temel harcamalardan, kredi politikasının firma nakit akışından, sermaye akımlarının da kullanım alanından ayrı ele alınmaması gerekir. Sunulan hesaplar nedensel tahminler olmamakla birlikte, kamuya açık verilerle hangi sonuçların güvenle kurulabileceğini ve hangi soruların daha ayrıntılı veri gerektirdiğini belirginleştirmektedir. Ekonominin finansal haritası, ancak aynı anda hem kaynakların toplamını hem de bu kaynaklara erişimin koşullarını gösterebildiğinde açıklayıcı olur.

Yazarın dijital çalışma alanı korayoner.dev, bu tür hesapların açık ve denetlenebilir biçimde paylaşılabileceği bir mecra olarak düşünülebilir. Burada geliştirilen yaklaşımın sonraki adımı, kullanılan veri sürümlerini ve hesaplama adımlarını okuyucunun yeniden uygulayabileceği araçlarla erişilebilir kılmaktır. Böyle bir devam çalışması, bulguların yeni verilerle sınanmasına ve finansal göstergelerin gündelik ekonomik kararlarla ilişkisinin daha geniş bir okuyucu kitlesi tarafından tartışılmasına imkân sağlayacaktır.

Kaynakça

Bernanke, B. S., Gertler, M. ve Gilchrist, S. (1998). *The financial accelerator in a quantitative business cycle framework.* NBER Working Paper No. 6455. doi:10.3386/w6455.

IMF. (2009). *Balance of payments and international investment position manual* (6. baskı). Washington, DC. Özellikle par. 2.24-2.27. BPM6 tam metin.

Kaplan, G., Violante, G. L. ve Weidner, J. (2014). *The wealthy hand-to-mouth.* NBER Working Paper No. 20073. doi:10.3386/w20073.

McLeay, M., Radia, A. ve Thomas, R. (2014). Money creation in the modern economy. *Bank of England Quarterly Bulletin, 54*(1), 14-27. Bank of England yayımı.

OECD. (2024). Türkiye. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard.* OECD Publishing. “Credit conditions” bölümü. Türkiye bölümü.

OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Türkiye 2025.* OECD Publishing. doi:10.1787/d01c660f-en.

OECD. (2026). Türkiye. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2026: An OECD Scoreboard.* OECD Publishing. Tablo 45.1. Türkiye bölümü ve veri tablosu.

OECD. (t.y.). *Household savings.* Gösterge tanımı. Gösterge sayfası.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB]. (2025a). *Financial Accounts Report 2024 - IV. Quarter.* Özet ve hanehalkı bölümü. TCMB rapor sayfası.

TCMB. (2025b). *2024 Faaliyet Raporu.* Bölüm 2.4, Finansal İstikrar Gelişmeleri ve Faaliyetler. TCMB faaliyet raporu.

TCMB. (2026). *Balance of Payments Statistics: BPM6 - Detailed Presentation.* Tablo 4, 2023 ve 2024 sütunları. Dinamik yayım; erişilen nüsha: 10 Eylül 2026. TCMB ayrıntılı ödemeler dengesi tablosu.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2025a, 2 Haziran). *Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2024.* Haber Bülteni No. 53957; açıklamalar ve grup tabloları. TÜİK bülteni ve metaveri.

TÜİK. (2025b, 9 Ekim). *Kurumsal Sektör Hesapları, 2024.* Haber Bülteni No. 57929. TÜİK kurumsal sektör hesapları.

TÜİK. (2025c, 3 Ocak). *Tüketici Fiyat Endeksi, Aralık 2024.* Haber Bülteni No. 53621. TÜİK fiyat endeksi bülteni.

TÜİK. (2025d, 24 Aralık). *Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2024.* Haber Bülteni No. 54054. TÜİK KOBİ istatistikleri.

Çevrimiçi kaynaklara erişim tarihi: 10 Eylül 2026. OECD ve TCMB yayımlarında yayım yılı ile veri yılı ayrı gösterilmiştir.

Ek A. Hesaplama ve veri izleme notları

Bu ekteki işlemler, ana metindeki tabloların yuvarlanmış girdileriyle yeniden üretilebilir. Oranlar hesaplanırken yuvarlama en son aşamada yapılmıştır. Yüzde değişim ile yüzde puan farkı ayrı gösterilmiştir.

Tablo A1. Türetilmiş göstergeler ve yeniden hesaplama

Gösterge	İşlem	Sonuç
Alt-üst grup sepet payı farkı	(30,4 + 33,2) - (12,8 + 22,1)	28,70 puan
%10 senaryosunda maliyet farkı	(63,6 - 34,9) × 0,10	2,87 puan
KOBİ nominal stok büyümesi	(4.274,8 / 3.199,2 - 1) × 100	%33,62
KOBİ TÜFE'ye göre reel büyümesi	[(4.274,8 / 3.199,2) / 1,4438 - 1] × 100	%-7,45
Toplam işletme reel büyümesi	[(12.153,6 / 8.958,0) / 1,4438 - 1] × 100	%-6,03
KOBİ dışı reel büyüme	[(7.878,8 / 5.758,8) / 1,4438 - 1] × 100	%-5,24
Yeni KOBİ kredi büyümesi	(4.788,8 / 3.342,8 - 1) × 100	%43,26
KOBİ kısa vade payı farkı	34,10 - 32,22	1,88 puan
Göreli çalışan başına katma değer	[(41,2 / 68,5) / (58,8 / 31,5)] × 100	%32,22
DYY yükümlülüğünde gayrimenkul payı	(2.822 / 11.662) × 100	%24,20
2024 dış hesap eşitliği	-13.027 - 126 - 7.741	-20.894
2024 finans hesabı bileşenleri	-5.050 - 13.854 + 1.734 - 4.282 + 558	-20.894

Kaynak: Ana metindeki kurumsal kaynaklardan yazarın hesaplamaları. Eşitliklerin son iki satırında birim milyon ABD dolarıdır. Göreli katma değer, grup toplamlarından türetilmiştir; firma verimliliği tahmini değildir.

Kaynak izleme açısından OECD kredi girdilerinin yeri 2026 yayımının Türkiye bölümündeki Tablo 45.1'dir; geçmiş firma ölçeği karşılaştırması 2024 yayımının Türkiye bölümündeki "Credit conditions" başlığındadır. Hanehalkı payları TÜİK'in 53957 sayılı bülteninden, tasarruf verileri 57929 sayılı bültenden, fiyat düzeltmesi 53621 sayılı bültenden, KOBİ katma değer ve istihdam payları 54054 sayılı bültenden alınmıştır. Ödemeler dengesi girdileri TCMB ayrıntılı sunumunun Tablo 4, PDF sayfa 11-14 aralığındaki 2023 ve 2024 sütunlarıdır. Bütün bağlantılar kaynakçada verilmiştir.

Bu sürümde yalnızca kamuya açık toplulaştırılmış veriler kullanılmıştır. Hanehalkı senaryolarındaki yüzde 5, 10 ve 20 artışlar gözlenen fiyat serileri olmayıp karşılaştırma için seçilmiş varsayımlardır. Kaynak verilerdeki sonraki revizyonlar aynı hesaplar yeniden çalıştırılarak değerlendirilebilir.